

GHEORGHE PETRESCU-SAVA (ZAGORIȚ) —
REPREZENTANT DE SEAMĂ
AL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI ISTORIC PRAHOVEAN

RODICA DRAGU

Vestit profesor al nu mai puțin vestitului liceu ploieștean „Sf-ții Petru și Pavel“ (actualmente „I. L. Caragiale“), Gh. M. Petrescu-Sava (Zagoriț), prin laborioasa sa activitate pe multiple planuri, prin autentica sa erudiție, prin calitățile sale de pedagog, s-a înscris în rîndul celor mai reprezentative figuri ale învățămîntului istoric prahovean.

S-a născut la 29 iulie 1886, din părinți ploieșteni, în satul Mănești, pe malul Prahovei, unde tatăl său „ținea în arendă atunci moșia cu acest nume, dimpreună cu trupurile ei, proprietatea zestrală a lui Teodor C. Văcărescu.“¹

Macedonean de origine, din regiunea Pindului, tatăl său, Mihail Zagoriț, care a purtat în tinerețe numele de Petrescu, a fost elev în clasa I chiar în 1864—1865, la înființarea gimnaziului ploieștean.

Mama lui, Ecaterina Sava, își terminase cu „eminență mare“ școala Brîncoveneasa din drumul Cîmpinei.

Dacă avem în vedere epoca (1860—65) în care Ecaterina Sava obținea astfel de rezultate în studiile sale, putem trage concluzia că era o femeie cu o aleasă și îngrijită pregătire, cu o cultură deosebită.

Dragostea pentru familia sa și respectul pentru părinți vor fi motivele care îl vor determina pe Gheorghe Zagoriț, ca în anul 1929, să-și schimbe numele în Petrescu-Sava.

Așa cum explică el în „Revista Ploieștilor“, editată de el, revine „la numele Petrescu, purtat de tatăl meu în tinerețe, la care adaug, spre distincțiune, numele mamei mele, Ecaterina Sava“.² Menționăm însă că nu am găsit nici un fel de date pentru a explica de ce tatăl său purtase în tinerețe numele de Petrescu, deși numele familiei sale era Zagoriț, nume la care și revine în a doua parte a vieții.

Liceul îl urmează, între 1897—1905, la Ploiești, unde a absolvit cu strălucire cursurile primei serii de 8 clase a liceului „Petru și Pavel“.

Din 1906, își continuă pregătirea la Facultatea de litere din București, unde a fost student eminent. Deși din cauza unei grave boli de plămîni a trebuit să-și întrerupă studiile universitare doi ani, fiind internat în anii 1907 și 1908 într-un sanatoriu, la revenirea la facultate își reia cu și mai multă ardoare și pasiune pregătirea, așa încît la examenul de licență din

¹ Gh. Zagoriț, *Arhitectul Alexandru Zagoriț — Schiță biografică* manuscris — fotografie — arhiva prof. Dionisie Fotescu.

² Gh. M. Petrescu-Sava, *Ultime știri din civilizația practică streină și națională*, punctul 5, în „Revista Ploieștilor“, nr. 21 (1929), p. 7—8.

1911, obține rezultate excepționale. Comisia prezidată de D. Onciul îi acordă la toate probele numai bile albe, ceea ce va determina obținerea valoroasei diplome cu mențiunea „Magna cum laudae“.

Încă înainte de încheierea studiilor universitare, este numit funcționar la Arhivele Statului București, de către directorul de pe atunci, marele istoric Dimitrie Onciul, care-l remarcase pentru seriozitatea și văditelile lui aptitudinile de cercetător. Va continua să lucreze la arhive și după terminarea facultății, în timpul războiului, ca mobilizat pe loc.³ Perioada petrecută aici va fi de o deosebită importanță pentru formarea sa ca cercetător și pentru realizarea unei documentări serioase, reflectată apoi în lucrările sale.

Din 1919 își începe cariera didactică, iar din 1920 ocupă în orașul natal o catedră la liceul „Petru și Pavel“ din Ploiești⁴, unde fusese elev și pe care-l va sluji pînă la moartea sa, survenită la 8 decembrie 1945, la numai 59 de ani.

Gh. Petrescu-Sava (Zagoriț) a fost un foarte bun profesor, dispunînd de o deosebit de bogată cultură generală și de specialitate, predînd cu tot alina succes româna, latina și istoria. Dealtfel, mulți ani el a predat numai româna, așa cum reiese din documentele aflate în Arhivele statului Ploiești, fond. liceu „Petru și Pavel“.

Exigența manifestată față de sine, ca profesor și înțelegerea profundă a esenței rolului educatorului răzbate din afirmația făcută în una din lucrările sale: judecăm pe profesor după numărul elevilor ce recunosc că el le-a deșteptat puterea de a judeca fără greșală și de a se purta în viață fără abateri, fără absențe de la datorie.⁵

Lețiile sale erau așteptate cu mult interes de către elevi, mai ales pentru că ele treceau dincolo de hotarele manualelor. Profesorul erudit era mereu solicitat să lămurească diferite probleme, să aducă alte și alte argumente interesante pentru demonstrarea unor idei, mai ales din domeniul istoriei patriei. Exceptional cunoscător al istoriei locale, dezvăluia în fața curiozității elevilor săi nenumărate fapte, argumente științifice — rod al neobositei sale activități de cercetător — încredințîndu-i asupra rolului istoric al orașului Ploiești, al județului Prahova, asupra importanței evenimentelor istorice petrecute pe aceste meleaguri.

Așa cum își amintesc foștii săi elevi, profesorul Gh. Zagoriț se supăra ori de cîte ori vreun elev încerca să reproducă lecția memorizată mecanic și se străduia să-l ajute să înțeleagă cauzalitatea fenomenelor istorice, logica lor. Era preocupat continuu de împlinirea, prin modul cum realiza lecțiile, a esenței educative a predării istoriei în școală.

Pe lîngă serioasa muncă de profesor, la catedră, Gh. Zagoriț a desfășurat o neobosită activitate în școală: diriginte, bibliotecar al liceului, profesor-îndrumător al activității elevilor în societățile literare din liceu.

³ D. Fotescu, *Gh. Zagoriț — note biografice* — manuscris.

⁴ Stoica Teodorescu, *Istoricul liceului „Șj-ții Petru și Pavel“ din Ploiești*, tip. Comerțului, Ploiești, 1940, p. 284.

⁵ Gh. M. Petrescu-Sava, *Un apostol al meșilor trecut pe timpul lui Horia în Țara Românească și urmașii lui ploieșteni cu însemnătate în politica și cultura națională*. Ploiești, tip. „Cartea Românească“, 1936, p. 5.

conferențiar cu ocazia diferitelor sărbătoriri ale evenimentelor istorice însemnate, autor al unor foarte interesante articole cu caracter educativ inserate în anuarele școlii și în revista „Curierul liceului «Petru și Pavel»” din Ploiești.

Dintre acestea, menționăm în special articolul „Formarea personalității tinerimii școlare, prin exemple și învățături din istoria universală”⁶, dovadă a experienței didactice și a cunoștințelor sale pedagogice deosebite. El definește personalitatea apelînd la concepte și idealuri sănătoase, la îndemîna tinerimii școlare, drept „ființa omenească ridicată la conștiința valorii sale proprii și dezvoltată deplin: ca trup — sănătos și voinic, ca minte — în stare a judeca fără eroare lucrurile și ca purtare — totdeauna cum se cade cu alții”.⁷

Considerînd că una din metodele de influențare educativă a tineretului este utilizarea „exemplilor morale din lumea văzută și din trecut”, selectează cu grijă exemple și povețe din lucrările marilor scriitori ai antichității grecești și romane și le clasifică didactic pe teme: despre virtute, despre coruperea tinerimii și remediile ei, despre muncă, despre recunoștință, despre calitățile sufletului ș.a., toate vizînd educația morală a elevilor. Bun pedagog, el acorda o deosebită importanță cinstei, demnității, curajului, dragostei de muncă, de dreptate, trăsături pe care le consideră drept cele mai importante calități ale sufletului.

Accentuează necesitatea ca tinerii să fie educați de mici în spiritul muncii al cinstei mai ales, pentru că mediul social al vremii era propice influențelor negative. „De cîțva timp, spune el, în lumea noastră de azi, a sporit grozav de mult răutatea. Omul bun este tiranizat, omul de bună credință înșelat și batjocorit. Astfel, traiul s-a îngreunat de tot.”⁸

Preocuparea pentru antrenarea elevilor în activități utile, menite a stimula aptitudini creatoare, pentru educarea lor și în afara lecțiilor, și-a manifestat-o Zagoriț încă de la începutul carierei sale didactice.

Fructul acestor preocupări va fi redactarea și editarea unei reviste pentru școlari, intitulată: „Copiii Neamului”. Deși a apărut permanent cu subtitlul „Revista liceului din Ploiești” avînd pe frontispiciul fiecărui număr fotografia acestuia și precizarea „Material adunat, ales, îndreptat și tipar îngrijit de prof. G. Zagoriț”, în realitate revista era în întregime redactată de el, cu ajutorul unor elevi din cursul inferior⁹ și apare, cu întreruperi, între 1 ianuarie 1922 și sfîrșitul anului 1926. Conținutul revistei este stereotip și fără calități deosebite; merită însă apreciate eforturile făcute de profesor pentru a contribui, și pe această cale, la educarea generațiilor de elevi.

⁶ *Idem. Formarea personalității tinerimii școlare prin exemple și învățături din istoria antică — texte antice culese și traduse liber*, în „Curierul Liceului Sf-ții Petru și Pavel”, nr. 1—4, IX (1938—40) Pl.

⁷ *Ibidem*, p. 5.

⁸ *Ibidem*, p. 7.

⁹ Apud. Paul D. Popescu, *Copiii Neamului*, adnotări manuscrise.

De la 1 ianuarie 1927, Gh. Zagoriț scoate o altă revistă, de data aceasta nu adresată elevilor, ci marelui public, intitulată „Revista Ploieștilor“, de o calitate superioară primei sale reviste.

Subtitlul cu care apare fiecare număr al revistei — „Știință practică, viață modernă, viață ploieșteană, lecturi distractive“ — precum și conținutul materialelor publicate denotă laudabila intenție, realizată în bună măsură, de a contribui la informarea și educarea concetățenilor săi. Dealtfel, scopul educativ este explicit formulat în anunțul publicitar inserat în primul număr al revistei, în care se solicită atenția publicului pentru „Revista Ploieștilor care luptă pentru ridicarea nivelului cultural al poporului“. ¹⁰

În acest scop, revista publică multe date, știri cu caracter informativ, de cultură generală și sfaturi gospodărești, precum și deosebit de multe articole cu caracter educativ: de la rubricile „Buna cuviință“ și „Creșterea tineretului“, conținând sfaturi pedagogice utile, pline de bun simț și pînă la interesantele materiale de esență patriotică privind trecutul istoric al Ploieștiului.

În acest context, remarcabilă este seria de 12 articole (numerele de la 6 la 18, în anii 1927—1928), scrise de Gh. Zagoriț și închinată Ploieștiului din timpul războiului din 1877 pentru independența de stat a României. Valoarea acestor articole constă atît în prețiosul și abundentul material de istorie locală, redat într-o formă literară, pitorească și foarte plăcută, cît și în mesajul lor patriotic deosebit de pregnant. Pe baza unor documente de arhivă, a mărturiilor unor bătrîni și chiar — așa cum mărturisește el — a unor soldați și ofițeri ruși participanți la război, reconstituie evenimentele memorabilului an 1877, petrecute în Ploiești: stabilirea marelui cartier general rus în oraș, sosirea țarului Alexandru al II-lea, a Marelui Duce Nicolae și a altor membri ai curții imperiale ruse, găzduirea lor în Ploiești, viața și petrecerile înalților oaspeți în oraș, relațiile lor cu localnicii, întrevederile Alexandru al II-lea — Carol. Reproduce și apelul adresat în 1877 de profesorul Const. Ienescu către ploieșteni pentru ajutorarea armatei, precum și date despre activitatea entuziastă a locuitorilor, a femeilor în special, pentru sprijinirea armatei, prin colectare de fonduri de articole de îmbrăcăminte. Toate aceste articole conțin multe date inedite care vin să îmbogățască cunoștințele cititorilor din domeniul istoriei locale, pe care a cercetat-o cu pasiune și a făcut-o larg cunoscută cetățenilor, cu dorința vădită de a le insufla sentimente de mîndrie națională și dragoste pentru orașul natal.

Cu aceeași intenție a inserat Zagoriț în coloanele revistei sale și „Discursul lui Candiano Popescu către coloana de asalt care a cucerit la 1877 temuta redută Grivița, în care laudă orașul Ploiești“ ¹¹, subliniind pasajul din care reiese înalta prețuire dată de Candiano ploieștenilor: „Nu uitați că mulți dintre voi, pe lângă că sînt Români sînt și Ploieșteni; atîrnă dar de voi de a da încă un titlu de mîndrie acestui oraș!“ ¹²

¹⁰ „Revista Ploieștilor“ I, (1927), nr. 1/1 ian., p. 8.

¹¹ *Discursul lui Candiano Popescu...*, în „Revista Ploieștilor“, III, (1929), nr. 21, număr de Paște, p. 6—7.

¹² *Ibidem*.

„Revista Ploieștilor“ își încetează apariția în 1930, totalizînd 25 de numere, după ce și-a realizat, în bună măsură, rolul de factor cultural-educativ în viața orașului Ploiești.

Publicist de talent, Gh. Zagoriț a colaborat și la alte ziare și reviste cum sînt „Stropi de rouă“, „Fagurele“ și mai ales, la „România Viitoare“ și „Gazeta Cărților“ editate de D. Munteanu-Râmnic.

Dar, cea mai valoroasă contribuție a sa cultural-științifică este fecunda lui activitate de cercetare și elaborare de studii, articole și lucrări de mai mare întindere, pe teme de istorie — în special privind trecutul local — arheologie, numismatică, istorie literară ș.a.

Primul său studiu îl publică încă în 1911, abia ieșit de pe băncile facultății, dar posesor deja al unei informații foarte bogate și al unui stil științific de lucru matur și serios. Este vorba de „Trecătorile Teleajenului“,¹³ în care pe baza unei largi documentații și a unei argumentații strînse, demonstrează vechimea și importanța militară și comercială a văii Teleajenului, cu trecătorile sale mai importante, Vîrful lui Crai și pasul Tătarului.

Aceeași documentare serioasă — teoretică și obținută din cercetarea pe teren — vădește și articolul publicat în 1913 în „Convorbiri Literare“ „Urmele romane de la Răcari“.¹⁴

Este o analiză minuțioasă a părerilor, datelor, informațiilor care vin să confirme sau să pună sub semnul îndoielii ipoteza lui Vasile Pârvan asupra identității așezării de la Răcari cu Malva, centrul provinciei romane Dacia Malvensis.

În aceeași perioadă, în anii 1913—1914, Gh. Zagoriț publică și două foarte interesante studii de istorie literară : „O nouă cronică moldovenească“¹⁵ și „Paris Mămuleanu (poetul regenerării române).“¹⁶ Noua cronică moldovenească, prezentată de Gh. Zagoriț în studiul său, este manuscrisul nr. 877 din colecția Academiei Române, cercetat de el în perioada cît a funcționat la București și cuprinde o cronică în versuri, intitulată „Tabla Mișălilor“, scrisă de boiernașul Vasăli Bucur, vornic de poartă, la 1 oct. 1821. Studiul cuprinde descrierea detaliată a manuscrisului (făcînd precizarea că, de fapt, este o copie a manuscrisului original, realizat la 1824, de către Alecu Ciogale din Fălticeni), prezentarea conținutului (povestirea împlărilor din Moldova de la 15 ianuarie, data izbucnirii răscoalei eteriștilor la Iași, pînă la completa ei nimicire, prin luptele de la mănăstirea Secul, din 8—23 sept. 1821), prezentarea autorului și analiza respectivei cronici, arătînd că aceasta înfățișează „conștiința politică a poporului de jos, care produsese în Țara Românească pe Tudor Vladimirescu la sfîrșitul epocii fanariote.“¹⁷ Apreciază

¹³ Gh. Zagoriț, *Trecătorile Teleajenului*, în „Anuarul de Geografie și Antropogeografie“, an III (1911—1912).

¹⁴ *Idem*, *Urmele romane de la Răcari*, în „Convorbiri Literare“, Buc., XLVII, (1913), nr. 9, din septembrie.

¹⁵ *Idem*, *O nouă cronică moldovenească*, în „Convorbiri Literare“, XLVII (1913), nr. 12, din decembrie.

¹⁶ *Idem*, *Paris Mămuleanu*, în „Doina“, I (1914), nr. 7 din noiembrie.

¹⁷ *Idem*, loc. cit., p. 1222.

cronica pentru originalitatea și autenticitatea ei, fiind scrisă sub imperiul întâmplărilor.

Nu realizează însă o analiză critică a cronicii, insistând doar asupra valorii ei literare, fără a lua în considerare concepția de clasă a autorului ei. Transcrierea exactă din scrierea chirilică în cea latină atestă încă o dată serioasa sa formație de cercetător, solidele sale cunoștințe de paleografie chirilică.

Studiul despre Paris Mămuleanu vedește multiplele lui aptitudini de istoric și de literat. El apreciază deosebit pe poetul începuturilor literaturii noastre, deplînge uitarea și nedreptatea ce i s-a făcut atribuindu-se poeziile sale (volumul „Rostul de poezii”) lui Iancu Văcărescu, subliniază patriotismul lui de „scriitor în serviciul neamului său¹⁸ și îndemnul dat de acesta tinerimii de a folosi contra răului „doftoria învățaturii”. Încadrarea poetului în epocă, caracterizarea perioadei ce a urmat domniilor fanariote sporesc valoarea studiului de istorie literară prin informația istorică, corelată reușit cu problemele analizate literar.

Valoarea studiilor sale istorice constă, în principal, în faptul că, pe baza unei munci de cercetare serioase, minuțioase, el aduce contribuții personale. Zagoriț nu s-a limitat a prezenta probleme istorice deja cunoscute, ci a reușit să îmbogățească știința istoriei cu date noi, unele de certă valoare.

Astfel, studiul său „Stabilirea suzeranității turcești în Moldova”¹⁹ pornește de la critica severă a unei lucrări, cu același titlu, a lui N. A. Constantinescu, care, pe baza unei argumentații nesatisfăcătoare și a unei documentații științifice superficiale, susținea că vasalitatea Moldovei față de Poartă datează doar de la 1538, din timpul lui Petru Rareș.

Apreciind ca justă contribuția lui C. Giurescu care afirmase că vasalitatea Moldovei datează de la Petru Aron și Ștefan cel Mare care plătiseră tribut turcilor, Gheorghe Zagoriț merge mai departe și demonstrează că Ștefan cel Mare obținuse *reglementarea* vasalității Moldovei, cu *garanții formale* din partea sultanului, pe baza hătișerifului din 1497. Prin coroborarea unei multitudini de date, prin analiza lor logică și istorică — ce demonstrează erudiția și seriozitatea cercetătorului — Zagoriț ajunge la concluzia subliniată clar că „Ștefan cel Mare este cel care a deschis o nouă eră în relațiile cu turcii, statornicind vasalitatea cu garanții formale din partea sultanului și punînd, prin hătișeriful obținut la 1497, baza condițiunilor de supunere față de Poartă, temelie pe care s-a dezvoltat politicește Moldova de mai târziu. Prin actul său, el a curmat pentru totdeauna starea precară de intermitentă vasalitate întreită de pînă atunci, prea costisitoare pentru țară, prin o supunere exclusivă la turci, cu realizarea autonomiei interne, întemeiată pe prima capitulație...”²⁰

¹⁸ *Idem*, loc. cit., p. 193.

¹⁹ *Idem*, *Stabilirea suzeranității turcești în Moldova, cu argumente că prima capitulație atribuită lui Bogdan III a fost făcută de Ștefan cel Mare, la 1497*, în „Convorbiri Literare”, XLVII (1914), nr. 7—8, pe iulie—august.

²⁰ *Idem*, p. 21.

O lucrare deosebit de importantă este „Din trecutul Ploieștilor”²¹ în care, alături de prezentarea monumentelor din Ploiești și împrejurimi, vorbește pentru prima dată despre brazda lui Novac, prezentînd rezultatele cercetărilor sale pe teren, în urmărirea locurilor ploieștene pe unde a trecut și unde s-a oprit acest val de apărare realizat de romani. Referindu-se la importanța acestui studiu, N. I. Simache l-a numit pe Gh. Zagoriț „cel dintîi și cel mai mare istoric al Ploieștilor”.²²

Cea mai valoroasă lucrare a lui Gh. Zagoriț este însă „Târguri și Orașe între Buzău, Târgoviște și București, în dezvoltarea istorico-geografică, economică și comercială”²³, premiată de Academia Română în 1915, cu premiul Adamachi. Apreciîndu-i valoarea științifică, profesorul Simache sublinia: „Toți cei care vorbesc de Ploiești, care scriu și vor scrie despre Ploiești, vor trebui să plece de la el, întrucît a fost un deschizător de drumuri”.²⁴

Lucrarea cuprinde monografiile extrem de documentate și interesante — primele de altfel — ale orașului Ploiești și ale altor orașe prahovene, date privind dezvoltarea istorică a județului Prahova, precum și „opt hărți istorico-geografice, istorico-statistice, economice, comerciale și industriale, din care două în culori”, așa cum menționează el însuși în foaia de titlu.

Meritele lucrării au fost apreciate de însuși marele Iorga, precum și de ziare și reviste de prestigiu, cum sînt „Convorbiri Literare”, „Viața Românească” din Iași, „România Viitoare” din Ploiești, ș.a.²⁵ Numind-o „o carte minunată”, N. Iorga este cel ce întocmește raportul către Academia Română, pentru premiarea lucrării, pe care o prezintă în termeni elogioși: „Întemeindu-se pe o informație foarte bogată, culeasă de multe ori din izvoare inedite din Arhivele Statului și din Arhive Municipale, ea urmărește în continuă succesiune viața Ploieștilor și a târgurilor dintre Buzău, București și Tîrgoviște. Lîmpede scrisă, cu un adînc simț de evlavie față de lucrurile vechi, această carte merită întreita laudă a istoricului, a geografului și a criticului literar.”²⁶

Calitățile literare sînt, într-adevăr, evidente, lucrarea fiind scrisă într-un stil colorat, direct, datele științifice fiind ferite de ariditate prin prezentarea lor plastică, presărată cu foarte reușite descrieri, cum este cea rezervată județului Prahova: „Jos, cîmpii mănoase, cu păduri vechi, cu izvoare săl-tînd din toate colțurile. La mijloc dealuri, în care pomii roditori cresc amestecați printre arborii pădurilor, în care pămîntul neobosit de mii de ani hrănește viața și în care livezile au prins mușchiul vechimei, ca o rugină. Sus, munții de piatră, pe care negura de păduri de brad reazemă deasupra bogăția de mătase a pășunilor cu stîni nenumărate pe goluri. Aici, pămîntul

²¹ *Idem*, *Din trecutul Ploieștilor*, în „Biblioteca România Viitoare”, nr. 1, Ploiești, 1914.

²² N. I. Simache, *comunicare „Gh. Zagoriț”*, la Simpozionul „Trei învățați ploieșteni”, organizat de Societatea de științe istorice — filiala Ploiești și Muzeul de istorie al jud. Prahova, în 7 iunie 1970, înregistrare pe bandă de magnetofon (arhiva prof. D. Foteșcu).

²³ Gh. Zagoriț — *Târguri și Orașe între Buzău, Târgoviște și București*, Buc., 1915.

²⁴ N. I. Simache, *Op. cit.*

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Apud.* Gh. M. Petrescu-Sava, *ibidem*, p. 3.

milostiv a scos la îndemîna omului bunătățile adîncurilor sale : steiul de sare, bătut de ploii și amestecat cu pămînt, iese la lumina zilei printre pomii livezilor și păcura fîntînește în multe locuri ca și apa.“²⁷

Interesantă este și concepția ce stă la baza lucrării, care este „aplicarea teoriei evoluționiste la viața țărilor și orașelor, socotite ca expresiuni geografice și ca organe ale vieții economice și comerciale naționale.“²⁸ Deci, el privește în sens materialist, cauzal dezvoltarea istorică, punînd la baza acestei dezvoltări cauze economico-comerciale, negînd factorii ca voința unor mari personalități, a unor mari domni și conducători politici.

Dar, între cauzele economice, cea pe care el o consideră primordială este comerțul și aceasta în funcție de așezarea geografică, singurul factor care determină ridicarea sau decăderea unui oraș fiind drumul comercial. Aceeași idee, amplificată chiar, apare în ultima sa lucrare interesantă, publicată în 1943, anume „Dezvoltarea comercială a orașului Ploiești, în cadrul istoriei pe scurt a comerțului românesc.“²⁹ El consideră unilateral, oarecum în spiritul determinismului geografic, că activitatea comercială este unica sursă a dezvoltării, „temeiul civilizației“, motorul apariției și dezvoltării orașelor, statelor și imperiilor. Nu a înțeles comerțul drept efect al dezvoltării forțelor de producție și rolul industriei în dezvoltarea orașelor moderne, deci și a Ploieștiului.

Lucrarea amintită este, ca de altfel toate celelalte, foarte documentată, solid argumentată, bazîndu-se pe o logică riguroasă. Zagoriț realizează o deosebit de frumoasă legătură între universal-național-local, integrînd dezvoltarea statului nostru în istoria universală : „Cele constatate mai sus în istoria universală, spune el, se adevăresc și în istoria națională“³⁰ și în cea locală, a Ploieștiului.

O contribuție substanțială la îmbogățirea istoriei locale aduce și lucrarea sa „Un apostol al moșilor trecut pe timpul lui Horia în Țara Românească și urmașii lui ploieșteni cu însemnătate în politica și cultura națională“.³¹

Ca și celelalte lucrări, nici aceasta nu este destinată doar informării cititorilor, aflării unor elemente inedite din istoria orașului Ploiești, ci și educării lor, așa cum specifică însuși autorul, în prefață : „Tineretul va găsi în numeroasele vieți de oameni mari, ce urmează, exemple de imitat, pentru a-și face o carieră în viață“.³²

Studiul prezintă pe preotul Ioachim, unul dintre participanții la răscoala lui Horea, fugit datorită represaliilor nobiliare după înăbușirea răscoalei și stabilit la Ploiești, precum și pe urmașii lui, personalități importante pentru istoria locală și națională : Andrei Ioachimescu — mare matematician, Ioan Papiniu — diplomat, Ioachim Pompilian — pictor, profesor pe atunci

²⁷ *Ibidem*, p. 8.

²⁸ *Ibidem*, p. 3.

²⁹ *Idem*. *Dezvoltarea comercială a orașului Ploiești, în cadrul istoriei pe scurt a comerțului românesc*. Ploiești, tip. „Unirea“, 1943.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Idem*. *Un apostol al moșilor..*

³² *Ibidem*, p. 3.

la liceul „Gheorghe Lazăr”. Cu această ocazie, Zagoriț aduce foarte multe date noi despre începuturile școlii ploieștene, despre Caragiale și Anton Pann, despre detronarea lui Cuza, despre republica din Ploiești, din anul 1870. Analizând evenimentul din acest an de la Ploiești, Gh. Zagoriț încearcă să-l reconsidere, numindu-l chiar „revoluția din 1870” și arătând că pe nedrept a fost caracterizat de unii drept „o aventură”. El susține ideea că a fost, de fapt, un început de revoluție ce se punea la cale de către I. Brătianu și C. A. Rosetti, pentru eliberarea Transilvaniei și unirea ei cu România.

Dragostea pentru orașul natal, pentru patrie, admirația și venerația pentru eroii istoriei noastre, cu precădere pentru Mihai Viteazul, întemeietor al Ploieștiului ca oraș, este prezentă în toate lucrările sale.

Mihai Viteazul, „acest întâi urzitor al Unirii”,³³ „voievodul martir al unității naționale”³⁴, este evocat cu deosebită simțire patriotică în cuvântările ținute cu ocazia comemorării eroilor căzuți în războiul desăvârșirii unității naționale.

Alături de figura marelui voievod, el evocă și pe eroii prahoveni, legați prin jertfă de numele lui: „Aici la Ploiești, să ne aducem aminte mai cu seamă de acei viteji ploieșteni care au pornit în 1599 cu Mihai-Vodă din orașul nostru și au cucerit Ardealul, trecând pe drumul Vălenilor, să ne aducem aminte de acei viteji care în anul 1600, conduși de același voievod au zdrobit la Bucov o armată de patru ori mai mare, ...în sfârșit, să ne aducem aminte de eroii care la 1877 au cucerit Grivița din mâna turcilor!”³⁵

Aceste cuvântări, ca și toate lucrările sale, îl recomandă pe Zagoriț ca pe un istoric de valoare, care a cercetat toată viața trecutul istoric local, căruia i-a închinat pagini de o bogăție informațională considerabilă și de o frumusețe incontestabilă.

O viață închinată școlii, educației, muncii științifice fecunde îl situează pe profesorul Gh. Petrescu-Sava (Zagoriț) printre cele mai reprezentative și valoroase figuri de dascăli din învățământul istoric.

³³ *Idem. Eroii Prahovei — cuvîntare din partea liceului la mormîntul eroilor din Ploiești*, 9 iunie 1921, Ploiești, tip. „Prahova”, 1922, 13.

³⁴ *Idem, Târguri și Orașe...*, p. 32.

³⁵ *Idem. Eroii neamului — cuvîntare rostită din partea liceului, la 9 mai 1929, la Cimitirul Vișoara*, în „Revista Ploieștilor”, III (1929), nr. 23, pe iunie—septembrie.